

2013

Stowarzyszenie
„Centrum
Wspierania Edukacji
i Przedsiębiorczości”

Dr Elżbieta Szczygieł

[ANALIZA DANYCH ZASTANYCH DOTYCZĄCYCH ZJAWISKA BEZDOMNOŚCI WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY W POLSCE]

**SERIA: Problemy dzieci
Nr 1/2013 (1)**

*This publication has been produced with the financial support of the Daphne III Programme of the European Union.
The contents are the sole responsibility of the CRS Partnership and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.*

Autor

Dr Elżbieta Szczygieł

Recenzja

Dr Magdalena Pokrzywa

Opracowanie

Stowarzyszenie „Centrum Wspierania Edukacji i Przedsiębiorczości”

35-016 Rzeszów, ul. K. Hoffmanowej 19,

Tel. 17 853 66 72

www.cwep.eu

Publikacja bezpłatna

Publikacja jest dostępną na licencji Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne 3.0 Polska:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/legalcode>

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autora: Elżbieta Szczygieł oraz Stowarzyszenia „Centrum Wspierania Edukacji i Przedsiębiorczości”.

Abstract

The material presents the results of the literature review concerning the issue of homelessness among children and young people. The aim of the conducted research was the presentation of the available and reliable statistical material in the subject matter being discussed. For this purpose the available data gathered by Central Statistical Office which came from the National Census and the data from Ministry of Labour and Social Policy was used.

Spis treści

Wstęp	3
1. Wyniki badań Głównego Urzędu Statystycznego w ramach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 r.....	4
2. Wyniki badań Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych w 2010 r. i 2013 r. oraz danych pochodzących z urzędów wojewódzkich	7
Podsumowanie	13
Bibliografia.....	14

Wstęp

Zjawisko bezdomności jest trudne do precyzyjnego oszacowania. Statystyka publiczna, zarówno w formie badań prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), jak i Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS) realizowanych we współpracy z Urzędami Wojewódzkimi nie daje jasnego obrazu co do skali i zakresu zjawiska.

Niniejsze opracowanie ma na celu prezentację danych liczbowych dotyczących zjawiska bezdomności wśród dzieci i młodzieży w Polsce. Źródłem danych zastanych był spis ludności przeprowadzony w 2011 r. przez Główny Urząd Statystyczny oraz dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej pochodzące ze Sprawozdania z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach oraz Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych¹.

Przegląd tych danych stanowił jeden z elementów międzynarodowego projektu badawczego pn. *A study relating to children rough sleepers who are runaways & homeless and victims of sexual exploitation/abuse & other violence on the streets and development of knowledge transfer activities that improve services and policies to support & protect these vulnerable children*, realizowanego przez Stowarzyszenie „Centrum Wspierania Edukacji i Przedsiębiorczości” w Rzeszowie wspólnie z partnerami z dziewięciu krajów europejskich w ramach programu Daphne III pod kierunkiem Uniwersytetu w Wolverhampton (Wielka Brytania).

Niniejsze opracowanie inicjuje serię publikacji poświęconą zagadnieniom społecznym w odniesieniu do dzieci i młodzieży.

---

¹ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wyd. GUS, Warszawa 2012; *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wyd. GUS, Warszawa 2013 (opracowanie wraz z tabelami); *Bezdomność w Polsce - diagnoza na dzień 31 stycznia 2010 r.*, Materiał informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa lipiec 2010 r.; *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2010*, Materiał Informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2012 r.; *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Materiał informacyjny, Warszawa, lipiec 2013 r.

1. Wyniki badań Głównego Urzędu Statystycznego w ramach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 r.

W prowadzonym przez GUS cyklicznie co kilka lat badaniu pn. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań* wskazano, że szacunkowa liczba bezdomnych w roku 2011 należących do tzw. I kategorii bezdomnych (osób bez dachu nad głową)² wynosi około 9,6 tys. osób (według danych spisu zjawisko bezdomności ogółem dotyczy 24 tys. osób).

W prezentowanych wynikach badań podana została krótka informacja o wzroście liczby bezdomnych dzieci do lat 17, co wskazuje na wzrost liczby bezdomnych rodzin³.

Jak wynika z opublikowanych w kwietniu 2013 r. szczegółowych wyników badania „Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011”, liczba osób przebywających w schroniskach dla bezdomnych i noclegowniach spadła w roku 2011 o ponad 2000 osób w stosunku do danych z roku 2002⁴. O ile te dane mogą być optymistyczne, o tyle szczegółowa ich analiza wskazuje, że nastąpił wzrost zagrożenia bezdomnością w różnych grupach oraz pojawiły się nowe jej formy⁵. Według danych spisowych liczba dzieci i młodzieży do lat 19 pozostających bezdomnymi w roku 2011 wyniosła ogółem 1790 osób, z czego do tzw. I kategorii zaliczono 150 osób zaś do II – 1640 osób⁶. Osoby te, stanowiły 6,9% ogółu osób bezdomnych, z czego w grupie mężczyzn było to 4,6% ogółu bezdomnych mężczyzn, zaś w grupie kobiet aż 15% ogółu bezdomnych kobiet. Tabela 1 prezentuje podsumowanie podstawowych danych opisowych badanej zbiorowości.

---

² Do pierwszej kategorii osób bezdomnych zalicza się osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłyby zostać uznane za kwaterę mieszkalną. Do kategorii tej należą przede wszystkim osoby, które wieczór i noc w krytycznym momencie spisu spędzają poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo. Druga kategoria osób bezdomnych to osoby bez stałego miejsca zamieszkania, które często przemieszczają się pomiędzy różnymi typami obiektów zbiorowego zakwaterowania (schroniska, noclegownie i instytucje dla bezdomnych). Por. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wyd. GUS, Warszawa 2012, s. 90.

³ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011...*, op. cit., s. 91. Podobny wniosek wraz z szerszym komentarzem znajduje się w opracowaniu: *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna...*, op. cit., s. 129.

⁴ W roku 2002 odnotowano w spisie łącznie 13 997 osób przebywających w schroniskach dla bezdomnych oraz noclegowniach, zaś w roku 2011 takich osób wskazano łącznie 11 851. Por. *Tabele przeglądowe – Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wyd. GUS, Warszawa 2013, Tabela XX.

⁵ Mowa tu np.: 1) o wzroście liczby bezdomnych dzieci do lat 17 ze względu na wzrost liczby bezdomnych rodzin, (por. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011...*, op. cit., s. 91); 2) o przynależności do kategorii bezdomnych, osób korzystających np. z domów pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi, (por. *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna...*, op. cit., s. 126).

⁶ Por. *Tabele wynikowe – Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna...*, op. cit. Tabela 52.

Tabela 1. Dane opisowe badanej zbiorowości bezdomnych dzieci i młodzieży

Grupa wieku	Ogółem			Bezdomni I kategorii			Bezdomni II kategorii		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
<i>liczba osób</i>									
Ogółem	25773	19893	5880	9789	8252	1537	15984	11641	4343
0-19	1790	910	880	150	80	70	1640	830	810
<i>odsetek osób liczonych w stosunku do ogółu w danej kategorii bezdomności (struktura pionowa)</i>									
Ogółem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
0-19	6,9	4,6	15,0	1,5	1,0	4,6	10,3	7,1	18,7
<i>odsetek osób liczonych w stosunku do ogółu w danej grupie wieku i płci (struktura pozioma)</i>									
Ogółem	100	100	100	38,0	41,5	26,1	62,0	58,5	73,9
0-19	100	100	100	8,4	8,8	8,0	91,6	91,2	92,0

Źródło: Tabele wynikowe – Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Wyd. GUS, Warszawa 2013, Tabela 52.

Wśród 1790 osób młodych, spisanych jako osoby bezdomne w trakcie spisu, 50,83% stanowili mężczyźni, zaś kobiety – 49,17%. Do osób bezdomnych I kategorii zaliczono łącznie 150 spisanych respondentów, z czego mężczyźni stanowili 53,33% ogółu a kobiety 46,67%. W II kategorii osób bezdomnych, z 1640 osób spisanych, 50,60% stanowili mężczyźni, zaś kobiety - 49,40%. Podane proporcje cechuje bardzo wysoki stopień podobieństwa, co nie ma już miejsca wśród ogółu osób bezdomnych (Tabela 2).

Tabela 2. Podział bezdomnych ogółem oraz bezdomnych należących do I i II kategorii według płci w odniesieniu do bezdomnych ogółem oraz bezdomnych w wieku 0-19 lat

Grupa wieku	Ogółem		Bezdomni I kategorii		Bezdomni II kategorii	
	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem	77,19%	22,81%	84,30%	15,70%	72,83%	27,17%
0-19	50,84%	49,16%	53,33%	46,67%	50,61%	49,39%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Tabele wynikowe – Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna..., op. cit., Tabela 52.

Analiza danych wskazuje, że w grupie wieku do 19 roku życia, podobnie jak w przypadku osób bezdomnych liczonych ogółem, więcej jest tych zaliczanych do II kategorii bezdomności. Odsetek ten jest jednak wyższy o prawie 30% (wynosi 91,6%) od odsetka osób bezdomnych zaliczanych do tych, które nie mają miejsca zamieszkania, co może wskazywać, że tzw. bezdomność „bez dachu nad głową” jest problemem dotyczącym przede wszystkim osoby w starszej grupie wiekowej (mimo zaewidencjonowania 150 osób do 19 roku życia w I kategorii bezdomnych). Dane odnoszące się do osób zaliczanych do I kategorii bezdomnych wskazują też na niepokojące zjawisko bezdomności młodych kobiet. Odsetek młodych kobiet do 19 roku życia zaliczanych do I kategorii bezdomnych jest wyższy niż w przypadku młodych mężczyzn (odpowiednio: 4,6% i 1,0%). Jest to niepokojące mimo faktu, że liczba bezwzględna kobiet w tej grupie wiekowej należących do I kategorii bezdomnych jest niższa niż liczba mężczyzn w analogicznej grupie. Świadczyć to może jednak o gorszej sytuacji społecznej kobiet bezdomnych i potencjalnie łatwiejszym wejściu w bezdomność wśród pań niż wśród panów. Dodatkowo, niepokój budzi młody wiek takich bezdomnych, co wskazywać może na wcześniejsze rozpoczęcie procesu stygmatyzacji społecznej. O ile ogólna liczba kobiet bezdomnych jest niższa niż mężczyzn, o tyle na podstawie tych danych można wyciągnąć wniosek, że kobiety mogą

wcześniej wchodzić w bezdomność i gorzej radzić sobie z nią później⁷. Pośrednio świadczyć może też o tym podobieństwo proporcji między kobietami i mężczyznami w tej grupie wiekowej zaliczanymi do osób bezdomnych II kategorii (odpowiednio: 92% dla kobiet i 91,5% dla mężczyzn). Oznaczać to może, że wchodzące w bezdomność młode kobiety i młodzi mężczyźni inaczej „rozgrywają” swoją bezdomność później. Jeżeli zjawisko bezdomności męskiej i żeńskiej byłoby podobne, proporcje te nie zostałyby zachowane lub odpowiadałyby strukturze wiekowej dla bezdomności męskiej. Analiza danych pozwala też wysnuć wniosek, że bezdomne kobiety do 19 roku życia zaliczane do II kategorii częściej korzystają z usług pomocy społecznej dla bezdomnych niż mężczyźni (jest ich 18,7%, podczas gdy w tej samej grupie wiekowej mężczyzn jest 7,1%). może to być związane z pojawiającymi się coraz częściej przypadkami pobytu kobiet w domach pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży i z małymi dziećmi (61,8% ogółu bezdomnych kobiet we wszystkich grupach wiekowych)⁸.

Tabela 3. Bezdomni ogółem i bezdomni w wieku 0-19 lat według długości okresu pozostawania w bezdomności

Wiek	Okres bezdomności						nieustalony
	Ogółem	do 3 miesięcy (włącznie)	od 4 do 12 miesięcy (włącznie)	2-3 lata	4-8 lat	powyżej 8 lat	
Ogółem	9 789	288	888	1 404	1 691	1 898	3 620
0-19	150	7	20	34	46	12	31
Mężczyźni	8 252	247	728	1 194	1 425	1 652	3 006
0-19	80	4	10	14	26	6	20
Kobiety	1 537	41	160	210	266	246	614
0-19	70	3	10	20	20	6	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Tabele wynikowe – Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna..., op. cit., Tabela 47.

Oprócz cech demograficznych osób bezdomnych zaliczanych do badanej zbiorowości, dodatkowej charakterystyki zjawiska dostarczają także dane dotyczące okresu trwania w bezdomności. O ile w przypadku osób dorosłych, mimo negatywnego charakteru bezdomności jako zjawiska dotyczącego niektórych członków społeczeństwa, można w sposób bezemocjonalny operować liczbami, o tyle w odniesieniu do dzieci i młodzieży problem ten jest szczególnie dojmujący (Tabela 3).

⁷ O potwierdzeniu takiej hipotezy mogłyby świadczyć dalsze badania panelowe, które jednak ze względów metodologicznych są bardzo trudne do przeprowadzenia. Mimo to, wystarczyłyby też dane pochodzące z dalszych spisów prezentujące wiek bezdomnych kobiet.

⁸ Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna..., op. cit. s. 128.

2. Wyniki badań Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych w 2010 r. i 2013 r. oraz danych pochodzących z urzędów wojewódzkich

2.1. Ogólnopolskie badanie ilości osób bezdomnych w 2010 r. i dane z urzędów wojewódzkich z 2009 r.

Drugim badaniem pozwalającym zdiagnozować liczbę osób bezdomnych w Polsce są prowadzone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej badania, w które zaangażowani są Wojewodowie. Badania te przeprowadzane są na terenie całego kraju, w określonym czasie w nocy. Ich wyniki są jednymi z najbardziej miarodajnych i opisujących zjawisko bezdomności względem cech społecznych, demograficznych czy ekonomicznych⁹. Pierwsze badanie miało miejsce w roku 2009 oraz 2010¹⁰.

Posługując się danymi prezentowanymi w opracowaniu z lipca 2010 r. stwierdzić można, że¹¹:

- 1) liczba osób bezdomnych waha się między 18 tys. a 20 tys. osób¹²;
- 2) wyżej wskazane liczby dotyczą osób, którym udzielono pomocy (noclegu) w placówkach dla osób bezdomnych;
- 3) szacuje się, że mimo trudnych warunków atmosferycznych liczba osób, które nie skorzystały z pomocy może wynieść około 1/3 z liczebności tych, które z niej skorzystały;
- 4) łączna liczba bezdomnych może wynieść w przybliżeniu 30 tys. osób.

Brak jest w prezentowanych wynikach badania informacji jaki odsetek tych osób stanowiły dzieci¹³. W cytowanym opracowaniu znalazły się jednak informacje przesyłane przez wydziały ds. polityki społecznej poszczególnych urzędów wojewódzkich, które wskazują, że spośród 95 904 usług, które udzielono w ramach pomocy dla osób bezdomnych w 2009 roku 4 590 trafiło do dzieci (4,78% usług trafiło do dzieci). Wykres nr 1 prezentuje liczbę usług pomocy dla osób bezdomnych, których

---

⁹ Dane w tym przekroju dostępne będą w prezentowanych wynikach badań za rok 2013. W badaniu z roku 2010 nie ewidencjonowano osób bezdomnych pod względem niektórych cech społeczno-demograficznych. Dopiero w badaniu przeprowadzonym w roku 2013 respondenci byli pytani o wiek, płeć, status rodzinny i powody bezdomności, wśród których wymienione były także konflikty rodzinne i przemoc. Wyniki zawarte w opracowaniu z roku 2010, a podające liczbę dzieci opracowane zostały na podstawie informacji od urzędów wojewódzkich i dotyczą udzielonej pomocy osobom bezdomnym. Powoduje to powstawanie tzw. *efektu dublowania danych*, ponieważ każdorazowe udzielenie pomocy tej samej osobie jest ewidencjonowane.

¹⁰ Przeprowadzono je w nocy z 15 na 16 grudnia 2009 r. i w nocy z 26 na 27 stycznia 2010 r. Wyniki zaprezentowano w opracowaniu pt. *Bezdomność w Polsce - diagnoza na dzień 31 stycznia 2010 r.*, Materiał informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa lipiec 2010 r.

¹¹ *Bezdomność w Polsce - diagnoza na dzień 31 stycznia 2010 r.*, Materiał informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa lipiec 2010 r., s. 5-6.

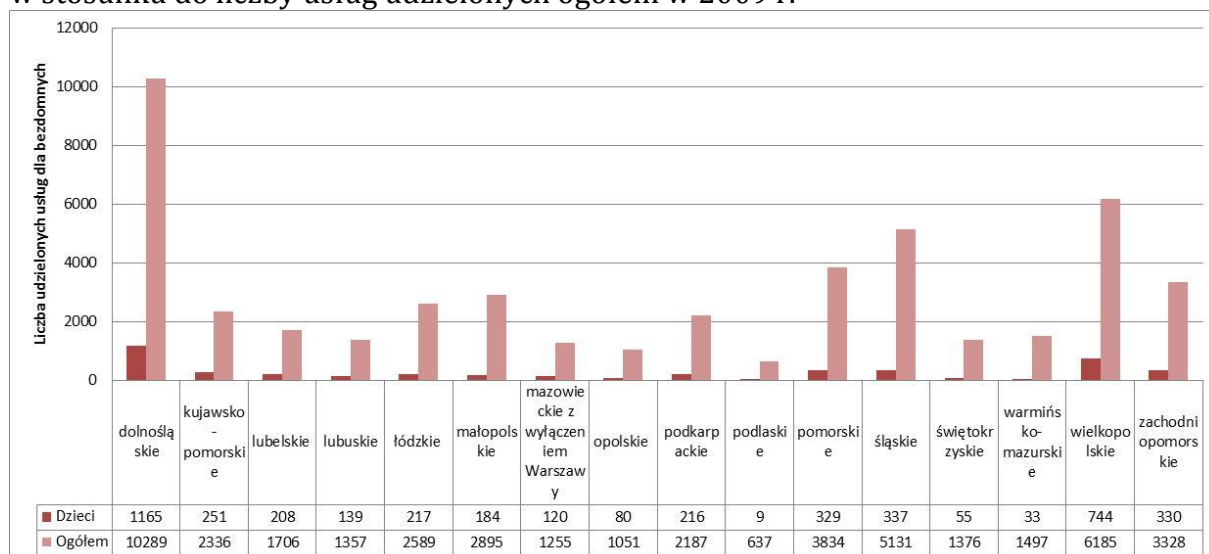
¹² Różnica wynika z faktu, że w badaniu przeprowadzonym nocy z 15 na 16 grudnia 2009 spisano 18 227 osób bezdomnych, zaś w nocy z 26 na 27 stycznia 2010 r. aż 20 960. Badanie styczniowe zdecydowano się przeprowadzić ze względu na fakt, że w grudniu 2009 nie odnotowano zbyt niskich temperatur, które powodowałyby, że bezdomni korzystaliby ze schronienia w różnych miejscach. Taka sytuacja miała miejsce dopiero w styczniu 2010 r.

¹³ Por. przypis 9.

udzielono dzieciom w stosunku do usług udzielonych ogółem (dane w układzie województw)¹⁴.

Wykres 1. Liczba usług pomocy dla osób bezdomnych udzielonych dzieciom w stosunku do liczby usług udzielonych ogółem w 2009 r.

Źródło: *Bezdomność w Polsce - diagnoza na dzień 31 stycznia 2010 r.*, Materiał informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa lipiec 2010 r., s. 10.

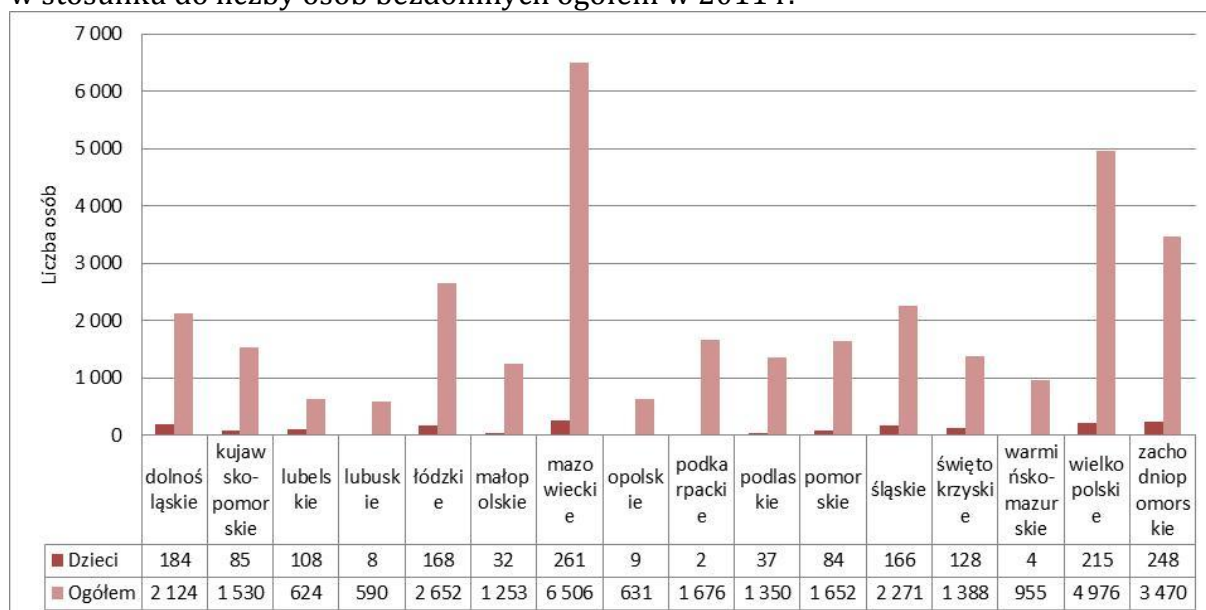
2.2. Dane pochodzące z urzędów wojewódzkich z 2011 r.

Bardziej prezencyjne dane liczbowe odnoszące się do dzieci, jako beneficjentów usług pomocy dla bezdomnych, przesłane przez urzędy wojewódzkie zaprezentowane zostały w opracowaniu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej pt. *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2010*¹⁵. W dokumencie tym zawarto informacje o osobach przebywających w placówkach noclegowych oraz poza nimi w podziale na płeć i przynależność do grupy dzieci (Wykresy: 2 i 3). Opracowanie prezentuje wyniki pochodzące z III kwartału 2011 r.

¹⁴ Z prezentacji na wykresie usunięto dane dla miasta stołecznego Warszawy ze względu na ekstremalnie dużą wartość: 48251 usług ogółem. W tej liczbie 173 usługi trafiły do dzieci.

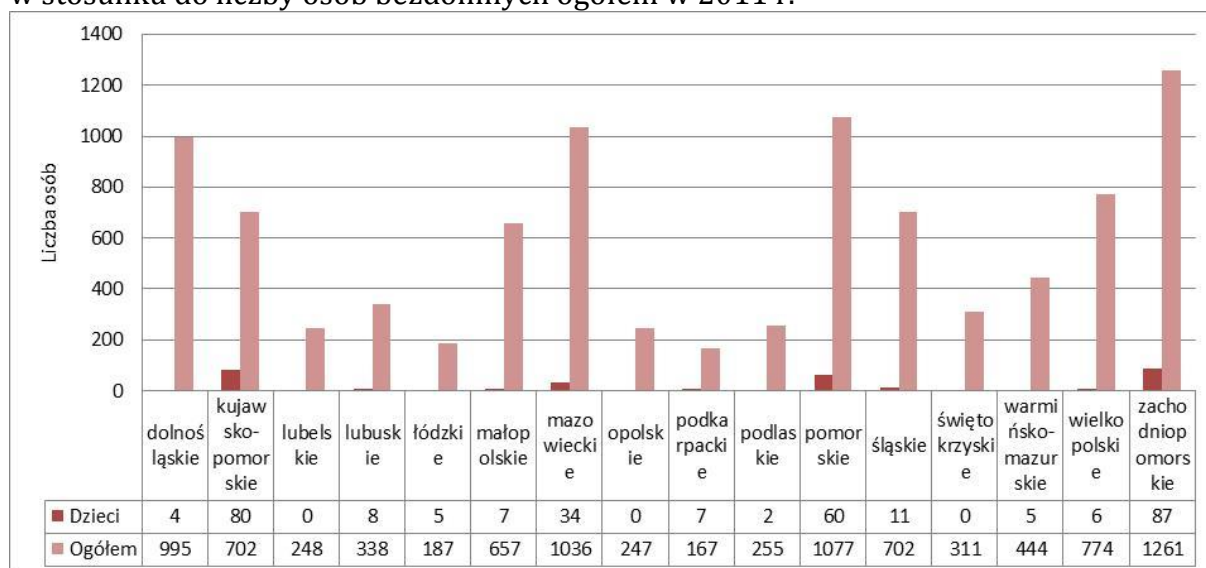
¹⁵ *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2010...*, op. cit.

Wykres 2. Liczba dzieci bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych w stosunku do liczby osób bezdomnych ogółem w 2011 r.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2010, Materiał Informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2012 r., s. 7.

Wykres 3. Liczba dzieci bezdomnych przebywających poza placówkami noclegowymi w stosunku do liczby osób bezdomnych ogółem w 2011 r.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2010..., op. cit., s. 7.

Ogółem, liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach oraz poza nimi wyniosła 43 083 z czego liczba dzieci wyniosła 2 055 (stanowiły one 4,76% ogółu bezdomnych). W omawianym opracowaniu szacuje się, że jest to liczba dzieci bezdomnych, jednak z zastrzeżeniem, że liczba ta nie zawsze pokrywa się z liczbą osób faktycznie przebywających na terenie danego województwa.

2.3. Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 r.

Wyniki badania, które ma mieć już charakter cykliczny¹⁶ wskazują, że liczba osób bezdomnych ogółem, które udało się zaewidencjonować podczas nocnego spisu wyniosła 30 712 osób, w tym 1 538 dzieci¹⁷. Na tę liczbę złożyły się zarówno osoby przebywające w placówkach instytucjonalnych (ogółem 22 158 osób) oraz poza nimi (8 554 osoby). Szczegółowe informacje prezentuje Tabela 4.

Tabela 4. Liczba osób bezdomnych ogółem oraz liczba dzieci bezdomnych zdiagnozowanych w trakcie ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 r.

Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach instytucjonalnych		Liczba osób bezdomnych przebywających poza placówkami instytucjonalnymi		Liczba osób bezdomnych ogółem	
	Ogółem	Dzieci	Ogółem	Dzieci	Ogółem	Dzieci
dolnośląskie	2 092	114	804	46	2 896	160
kujawsko-pomorskie	1 486	71	1 159	190	2 645	261
lubelskie	861	66	231	1	1 092	67
lubuskie	418	19	308	0	726	19
łódzkie	1 633	110	497	9	2 130	119
małopolskie	1 305	44	417	5	1 722	49
mazowieckie	2 430	92	706	44	3 136	136
opolskie	650	64	361	10	1 011	74
podkarpackie	814	15	246	0	1 060	15
podlaskie	499	13	124	0	623	13
pomorskie	1 825	64	857	5	2 682	69
śląskie	3 201	159	604	8	3 805	167
świętokrzyskie	554	33	123	1	677	34
warmińsko-mazurskie	912	9	380	9	1 292	18
wielkopolskie	1 900	125	676	25	2 576	150
zachodniopomorskie	1 578	135	1 061	52	2 639	187
Razem	22 158	1 133	8 554	405	30 712	1 538

Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Materiał informacyjny, Warszawa, lipiec 2013 r., s. 8.

Największa liczba dzieci bezdomnych odnotowana została w województwie kujawsko-pomorskim, w którym podczas spisu zaewidencjonowano 261 takich dzieci. Niepokój budzić może fakt, że 190 spośród nich przebywało poza placówkami instytucjonalnymi. Na ogół liczba dzieci przebywających w placówkach jest wyższa i świadczyć może o instytucjonalizacji bezdomności. Najniższą liczbę dzieci bezdomnych odnotowano w województwie podlaskim (13 dzieci) oraz województwie podkarpackim (15 dzieci). Wszystkie one przebywały w placówkach instytucjonalnych.

¹⁶ Badanie to, według informacji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej będzie badaniem cyklicznym, prowadzonym co dwa lata. Część wyników badania z lutego 2013 r. została zawarta w opracowaniu: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Materiał informacyjny, Warszawa, lipiec 2013 r.

¹⁷ Pomimo widocznych niespójności w sumowaniu ogólnej liczby osób bezdomnych, podaną liczbę osób należy przyjąć za faktyczną i dotyczącą stwierdzonych przypadków bezdomności. Błędy rachunkowe wynikają z niestarannego wprowadzenia danych szczegółowych do ewidencji elektronicznej.

2.4. Wyniki badania liczby osób bezdomnych w województwie podkarpackim w latach 2007, 2009 i 2011

Wyniki badań prowadzonych przez większość urzędów wojewódzkich są wyrywkowe i nie opisują całości zjawiska. Za najbardziej precyzyjne i kompleksowe uważane są wyniki prowadzone przez Urząd Wojewódzki w Rzeszowie (województwo podkarpackie)¹⁸.

Wyniki przeprowadzanej co dwa lata ankiety wskazują, że ogólna liczba bezdomnych w województwie podkarpackim wynosiła odpowiednio: 905 osób (w 2007 r.); 894 osoby (w 2009 r.) oraz 1 149 osób (w 2011 r.). Wśród tej liczby zanotowano także bezdomne rodziny, zarówno z dziećmi, jak i bez nich. Szczegółowe dane w tym zakresie prezentuje Tabela 5.

Tabela 5. Liczba bezdomnych rodzin na terenie województwa podkarpackiego w latach 2007, 2009 i 2011

Wyszczególnienie	2007	2009	2011
Liczba bezdomnych rodzin ogółem	15	45	29
Osoby bezdomne samotnie wychowujące dzieci	7	15	14
Kobiety	7	13	13
Mężczyźni	0	2	1
Liczba bezdomnych, pełnych rodzin (rodzice wraz z dziećmi)	2	.	4
Liczba bezdomnych, bezdzietnych małżeństw, konkubinatów	6	5	11

(.) – dane nie są wiarygodne

Źródło: Ankieta na temat osób bezdomnych w województwie podkarpackim za rok: 2007, 2009 i 2011; dane pozyskane z Wydziału Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie.

Liczba rodzin z dziećmi, które zostały zdiagnozowane jako bezdomne w województwie podkarpackim wahała się w ciągu ostatnich lat (Tabela 6). Sytuacja bezdomności rodziny dotyczyła najczęściej rodzin z jednym dzieckiem (rok 2011), choć jeszcze kilka lat wcześniej, zjawisko to dotyczyło najczęściej rodzinę z 2 dzieci (rok 2007).

Tabela 6. Liczba bezdomnych rodzin z dziećmi na terenie województwa podkarpackiego w latach 2007, 2009 i 2011

Liczba dzieci w rodzinie	2007	2009	2011
1 dziecko	3	6	11
2 dzieci	5	5	0
3 dzieci	0	2	4
4 i więcej dzieci	2	2	0
RAZEM	10	15	15

Źródło: Ankieta na temat osób bezdomnych w województwie podkarpackim za rok: 2007, 2009 i 2011..., op. cit.

Zdiagnozowane bezdomne dzieci w roku 2011 należały przede wszystkim do grupy dzieci młodszych (wiek do 3 lat) oraz do grupy dzieci w wieku szkolnym (7-13 lat). W ciągu trzech cykli badawczych tendencja ta utrzymuje się na stałym poziomie (Tabela 7).

¹⁸ Podobnie też reprezentatywne wyniki dostarczają badania społeczne prowadzone na terenie województwa pomorskiego (Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności - PFWB), realizowane na zlecenie Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku.

Tabela 7. Wiek bezdomnych dzieci w województwie podkarpackim w latach 2007, 2009 i 2011

Rok Wiek	dzieci w wieku					Razem
	do 3 lat	od 4 do 6 lat	od 7 do 13 lat	od 14 do 16 lat	powyżej 16 lat	
2007	7	6	9	1	0	23
2009	9	8	6	3	2	28
2011	8	6	9	0	0	23

Źródło: Ankieta na temat osób bezdomnych w województwie podkarpackim za rok: 2007, 2009 i 2011..., op. cit.

Główną przyczyną pojawienia się bezdomności wśród rodzin żyjących na terenie województwa podkarpackiego w roku 2011 były: przemoc w rodzinie, deficyt mieszkaniowy oraz bezrobocie (Tabela 8).

Tabela 8. Przyczyny powstania bezdomności wśród rodzin z dziećmi w województwie podkarpackim w latach: 2007, 2009 i 2011

Przyczyny / Liczba rodzin	2007	2009	2011
eksmisje	6	12	5
deficyt mieszkaniowy	3	3	10
likwidacja hoteli robotniczych	0	0	0
bezrobocie	4	4	10
przemoc w rodzinie	8	6	13
zdarzenie losowe	2	3	0
świadomy wybór innego sposobu życia i odmiennego systemu wartości	1	8	3
odrzućenie przez rodzinę i środowisko osób zarażonych wirusem HIV i chorobą AIDS	0	0	0
różne rodzaje patologii - alkoholizm, przestępczość itp.	7	18	14

Źródło: Ankieta na temat osób bezdomnych w województwie podkarpackim za rok: 2007, 2009 i 2011..., op. cit.

W ciągu analizowanego okresu nastąpiła zmiana przyczyn, wśród których znaczenia nabrały czynniki makroekonomiczne (bezrobocie), choć niekoniecznie musiały mieć one odzwierciedlenie w czynnikach mikroekonomicznych (eksmisja)¹⁹.

¹⁹ Analiza przyczyn powstawania bezdomności zostanie przeprowadzona w odrębnej publikacji.

Podsumowanie

Zjawisko bezdomności wśród dzieci i młodzieży jest niezwykle trudne do zaewidencjonowania. Ze względu na potencjalny zakres oraz skalę, uznaje się, że nie jest ono problemem społecznym. Wątpliwości w tym zakresie budzą jednak zarówno rozbieżność w dostępnych danych, jak i sygnały o nasilających się przypadkach „ukrytej bezdomności” wśród dzieci i młodzieży, a wyrażającej się w częstym spędzaniu czasu poza domem rodzinnym, nocowaniu w domach znajomych oraz konieczności opuszczenia na krótki czas swojego domu. Przypadki te są często skrzętnie ukrywane przez same dzieci, które w obliczu spotykających je problemów próbują zachować pozory normalnego życia. Tę sytuację przedstawiać będzie jedno z kolejnych opracowań w ramach serii „Problemy dzieci” przygotowanej przez Stowarzyszenie „Centrum Wspierania Edukacji i Przedsiębiorczości”.

Bibliografia

- 1) *Bezdomność w Polsce - diagnoza na dzień 31 stycznia 2010 r.*, Materiał informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa lipiec 2010 r.
- 2) *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wyd. GUS, Warszawa 2013.
- 3) *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wyd. GUS, Warszawa 2012.
- 4) *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2010*, Materiał Informacyjny Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2012 r.
- 5) *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Materiał informacyjny, Warszawa, lipiec 2013 r.
- 6) *Tabele przeglądowe i wynikowe – Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wyd. GUS, Warszawa 2013.